

Александар АПОСТОЛОВ

АГРАРНАТА РЕФОРМА И КОЛОНИЗАЦИЈАТА НА РАДОВИШ- КО—СТРУМИЧКИОТ РЕГИОН МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Имајќи ја предвид стратегиската важност на Македонија на Балканскиот Полуостров низ која поминува природната комуникација по Моравско-вардарската долина со меридијанска насока и се спушта до Егејското Море, таа уште од античкиот период па низ средновековието и сè до новата ера била привлечна за колонизирање од страна на владетелите што ја поседувале низ овие периоди.

Црковно-просветните пропаганди што започнале во деветнаесеттиот век од соседните монархии во Македонија имале за цел да подготват почва на психолошки план за завојување на Македонија, повикувајќи се секоја поодделно на своето „славно“ минато од средновековието кога Македонија била во составот на нивните средновековни монархии.

Не наоѓајќи погодна етничка средина сред македонскиот народ за својата пропаганда, Кралството Србија започнало населување на семејства со разни занимања во градовите на Македонија „за од тој мал квасец да нарасне голем српски леб“.¹⁾ Ваквите настојувања на српската буржоазија биле насочени со губењето надеж дека ќе излезе на Јадранското Море, по окупацијата на Босна и Херцеговина по Берлинскиот конгрес од Австроунгарија. Нејзините стремежи за излез на море биле насочени преку Македонија кон Солун. Ослабената Турција давала шанси на балканските монархии да ги заземат областите што таа ги владеела на Балканот. Во тие свои настојувања буржоазијата што се стремела кон Македонија воопшто не водела сметка дека во неа со векови живееле народи кои пролевале крв за сопствено ослободување од вековниот потисник — Османска Турција. Безобзирноста се огледа во публикуваните настојувања да се прифати тој императив за завладување на Македонија.

¹⁾ Архив Југославије, Београд, Фонд Јован Јовановиќ—„Пижон“, извештај од конференцијата на српските конзули, одржана на 12 април 1891 година во Белград, до министерот на надворешните работи на Кралството Србија—Белград.

Така, на преминот во XX век може да се сретнат и вакви изјави на големосрпската буржоазија во однос на Македонија. „... На Србија ѝ е потребно море и таа, засега единствено може да го бара преку Македонија. На Србија ѝ е потребна Македонија и таа мора да ја добие па макар таму да нема ниту еден Србин и таа ќе се бори за тоа на живот и смрт со сите и со секого што ќе ѝ застане на патот... Нам ни е потребна Македонија и излез на Егејско Море и ние со сите сили ќе работиме тоа да го постигнеме.“²⁾

Откако била завладеана Македонија, секоја од трите балкански буржоазии започнала своја политика на денационализација и асимилација на македонскиот народ. Грција и Србија, како ефикасна мерка за постигнување на овие цели во Македонија започнале колонизација на Македонија со семејства доведени однадвор кои биле верни на режимот или имале било какви заслуги во нивното минато за овие режими. Ваквата политика по балканските војни ја оправдувал и еден од врвните лидери на Радикалната странка во Србија — Стојан Протиќ-Тој, во една прилика, меѓу другото истакнал: „Владата (српска—б.м.) кога давала пари за водење на Балканските војни, не го прашувала народот кога го ослободувала, па нема да го прашува и како ќе го управува“³⁾

По Првата светска војна, а под влијание на Октомвриската социјалистичка револуција селаните во Кралството на Србите, Хрватите и Словенците започнале да ја разграбуваат земјата на великопоседниците и да ги ликвидираат феудалните односи што сеуште постоеле во разни форми во некои југословенски историски покраини. Буржоаската класа пак, имала намера да ги изедначи различните аграрно-правни односи на единствената југословенска територија во духот на буржоаското сфаќање и интереси. Затоа, а и плашејќи се од револуционерните движења на село, „буржоазијата побрза да ја прими иницијативата од револуционерните раце, кои... ќе ја поправат неспособната и неодговорната активност на поединци, кои од улица многу лесно ја пренесуваа во масите.“

Затоа владата на Кралството СХС прифатила, на 25 февруари 1919 година, нацрт за аграрна реформа, содржан во „Претходни реформи за подготовка на аграрната реформа“.

Прокламираната аграрна реформа започнала да се спроведува и во Вардарска Македонија и преку колонизација на немакедонски семејства доведувани од другите краишта на Кралството, како и опоненти однадвор. Со ваквата специфична мерка требало да се создадат услови за денационализација и

²⁾ Нови Мирмидон, Пред Македонским питањем, Београд, 1902, стр. 4—5, 7, 9—10.

³⁾ Милан Живановиќ, Солунски процес хиљаду деветсто седамнаесте, Београд, 1955, стр. 37.

асимилација на македонскиот народ, што сакале да ја спроведат монархистичките и буржоаските великосрпски кругови.

Од потеклото на субјектите со кои се вршела колонизацијата како и од категоријата сопственост на објектите на колонизацијата — зависи и нејзиниот карактер. Според горниве елементи, колонизацијата на Вардарска Македонија имала внатрешен карактер, но притоа таа претставувала првокласна политичка мерка за однародување, а истовремено и асимилирање на македонскиот народ во друга народност, во случајов српската народност, користејќи ги колонистите како субјективна база на овој потфат. Најбројна категорија субјекти за колонизирање биле доброволци од српската војска и четници од разни војни и востанија пред Балканските војни па и потоа. Учеството на македонските доброволци во Илинденското востание и во Првата балканска војна не се земало предвид за доделување земја. Автоклонистите биле субјекти кои вршеле приватна колонизација.

За објекти на колонизацијата биле определени такви категории земјишна сопственост со чиешто ограничување и колонизирање се засегнувале цели населени места.

При спроведувањето на колонизацијата, определените комисији не се труделе доволно и докрај да ги расчистат и без тоа замрсените поседовни односи.

За целите на колонизацијата во Вардарска Македонија најадекватно се искажал врховниот повереник на аграрната реформа и колонизацијата во „Јужна Србија“, Горѓо Крстиќ, кој во својата книга за колонизацијата, покрај другото вели: „Колонизацијата не е прашање на населеници—туѓинци што дошле да бараат леб. Тоа мислење е сосема погрешно... Од наше гледиште, колонизацијата е првокласно државно прашање на Југот... Таа спроведува национализирање и асимилирање на тамошните наши краишта“.⁴⁾ Во необјавените, пак, архивски документи што се однесуваат на колонизацијата ваквите тврдења се присутни насекаде.

Во настојувањето да се изврши асимилација на македонскиот народ се фалсификувала неговата историја, се изменувале презимињата на луѓето, се давале само од власта определени имиња на новороденчињата, се преименувале називи на населени места, или пак, се давале називи на новосоздадени колонии земани од српската историја—Александровац, Петровац, Караѓорѓево, Воинович и сл. Сето тоа одело на штета на добрите односи меѓу месното и колонизираното население. Во така создадената атмосфера, многубројните политички партии шпекулирале со колонизацијата за сметка на своите партиски

⁴⁾ Борѓо Крстиќ, Колонизација у Јужној Србији, Сарајево, 1928, 136.

интереси претворувајќи ја во вистинска афера. Од тоа страдало месното население и сиромашните колонисти, кои биле прогонети ако биле во опозиција на владеачката партија.

Позитивните страни на колонизацијата се состоеле во организираниот и посовршен начин на обработка на земјата од некои колонисти; одгледување подобри сорти растенија и добиток, а некаде и подобар начин на живеење во однос на месното селско население. Тоа, во определен степен, позитивно влијаело и врз месното население. Некаде имало и убави примери на соработка, особено меѓу напредната младина од доселениците и месното население.

За целите на аграрната реформа во Македонија, до крајот на 1940 година, биле земено 153165 хектари земја. Од оваа земја, на колонистите и на јавните установи (училишта, касарни, жандармериски станици, земјоделски стопанство, угледни економии, цркви, манастири и др.) биле разделени 37622 хектари земја. Останатиот дел бил оставен за пасишта, утрини, патишта, или доделено во замена за одземените имоти на месното население. Како на сопственици, чифчи, обработувачи им била доделена (всушност нивна) земја, со површина од 52121 хектари, на вкупно 18266 семејства. До крајот на 1940 година, на територијата на Вардарска Македонија биле создадени 280 колонии, со 4167 колонизирани семејства. За колонистите државата изградила 675 куќи, а самите колонисти, со помош на државата, изградиле 2797 куќи. Другите населеници биле населени во куќи напуштени од Турците и од други емигранти.

Комунистичката партија на Југославија ја осудувала оваа и ваквата колонизација на Македонија, како политичка мерка со определена цел на владеачките режими на стара Југославија. Тоа може да се види во сите партиски документи во кои се зборува за оваа колонизација, како и од печатените написи во органите на Партијата („Пролетер“, „Радничке новине“, „Социјалистичка зора“, „Билтен“ на ПК КПЈ за Македонија и други весници со напредна ориентација, како „Наша реч“, „Луч“ и др.)

По Втората светска војна, народната власт на нова Југославија ја осуди оваа и ваквата колонизација и изврши ревизија на аграрната реформа и на колонизацијата спроведени во монархистичка Југославија. Се утврди дека скоро 2/3 од колонизираните семејства во Вардарска Македонија добиле земја или како спроводници на режимската политика од тоа време, или пак добиената земја не ја обработувале сами, туку ја давале под наем на месното население, а тие живееле во градовите. Само 1/3 од земјоделците колонисти можеле да ја задржат доделената земја, и тоа оние кои имале коректен однос спрема месното население.

Колонизацијата на Радовишката околија

Во административно-територијалната поделба на Кралството на Србите, Хрватите и Словенците (од 1929 Кралство Југославија) градот Радовиш бил центар на Радовишка околија. Оваа околија тогаш ја сочинувале четири општини: Ињевска, Кончанска, Подарешка и Радовишка.

Главни претпоставки од кои аграрните власти тргнувале за колонизирањето на Радовишка околија биле следните:

а) Територијата на Источниот дел од Вардарска Македонија се граничи со Бугарија со која Кралството СХС немало пријателски односи поради нејзините аспирации врз овој дел од Македонија и поради непријателствата со Србија во Втората балканска и во Првата светска војна;

б) Комитските вооружени акции и честите провокации од нивна страна продолжиле и по Првата светска војна во овој регион. Познат е случајот со селото Гарван во Радовишко, каде што се појавиле комити, а како казна за тоа, март 1923 година, по наредба на жупанот на Брегалничката област, Добрица Матковиќ биле стрелани без суд сите мажи и две деца од с. Гарван;

в) Со иселувањето на голем дел од турското население од овој крај, останале знатно пространи површини земја за обработување на кои земјоделското население од Радовишко полагало историско и чифчиско право;

г) Познато е дека во Радовишко (во градот и во селата) бројното турско население не било расположено спрема новата власт, меѓу другото и со оглед на тоа што во Првата светска војна Турција војувала на страната на Централните сили, па затоа и новата власт немала доверба спрема ова население, како и спрема Македонците воопшто. И воопшто, новата управна и воена власт со горчина констатирала дека нема поддршка од месното население, зашто „Македонецот сè уште не е употреблив како сигурен повереник. . . Нема патриотизам (се мисли на српскиот—б.м.) и таму не се работи од патриотски побуди“.⁵⁾

Основната површина земја што се давала на колонистичките семејства изнесувала 5 хектари за обични колонисти, додека за четници компетенцијата била двојна—10 хектари на семејство. Кон оваа површина се додавало земја за ученици—членови на колонизирано семејство, за членови способни за работа уште по 2 хектари, за лозје и сл., така што за едно семејство просечно биле доделувани и до 13 хектари земја.

⁵⁾ Архив војно-историјског института ЈА (понатаму—АВИИ), Белград—пописник 4/3, кутија 56, фасцикла 2. Команда Брегалничке области, пов. д. л. бр. 1964, од 27 јануари 1919 година команданту III армијске области Скопје.

За целите на колонизацијата во Радовишка околија биле ограничени 837 хектари обработувана површина. По општини таа изгледала: Ињевска општина 225 ха, Кончанска 231 ха, Подарешка 159 ха и Радовишка 222 хектари. Освен што била ограничена земјата за колонизирање, аграрните власти набележале и 13 објекти (куќи и сл.).

Во Радовишка околија биле формирани 11 колонии создадени меѓу 1923 и 1937 година со вкупно 59 семејства и 239 членови на семејствата. Колониите биле создадени во следните населени места:

I. ПОДАРЕШКА ОПШТИНА

1. Пантино—	1	семејство	со		чл.
2. Подареш—	3	“	“	17	“
3. Покрајчево—	1	“	“	6	“
4. Злеово—	4	“	“	21	“
5. Калугерица—	1	“	“	5	“
6. Оравица—	5	“	“	21	“

II КОНЧАНСКА ОПШТИНА

1. Конча—	2	“	“	11	“
2. Ракитец—	1	“	“	5	“

III ИЊЕВСКА ОПШТИНА

1. Дамјан—	6	семејства	со	29	чл.
2. Сулдурци—	9	“	“	44	“

IV РАДОВИШКА ОПШТИНА

1. Радовиш—	26	семејства	со	127	чл.
-------------	----	-----------	----	-----	-----

Населувањето е вршено по години како што следува:

Година	број на семејства
1923	30
1924	13
1925	3
1926	5
1928	1
1929	2
1934	2
1936	2
1937	1

Вкупно 59 колонистички семејства биле по националност Срби (за Срби биле сметани и Црногорците), а по вероисповест православни. Обични колонисти биле 55 семејства со 271 член, а четници 4 семејства со 22 члена.

Како и во другите околии во Македонија и во Радовишка околија населениците, а особено децата, страдале од маларијата, што особено во летните месеци имала епидемичен карактер. Тогаш и возрасните, способни за работа боледувале од оваа болест, па затоа полските работи трпеле од недостиг на работна рака. Како што веќе споменавме и во Радовишка околија дејствувале комитски чети кои постојано го вознемирувале населението и колонизираниите семејства.

Колонизацијата на Струмичката околија

Пред да пристапиме кон проблемот на колонизацијата на Струмичката околија потребно е да се одбележат некои специфичности сврзани со историската судбина и стратешката положба што ја имала оваа околија особено со создавањето на Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, во чии состав оваа околија влегла последна во однос на другите региони на Вардарска Македонија.

Уште во времето на преговорите за Букурешкиот мировен договор по Балканските војни се водел спор кому да му припадне Струмичката околија, со оглед на нејзината стратешка и економска важност. При одредувањето границата меѓу Кралството Србија и Бугарија во Букурешт во 1913 година било истакнато од страна на српската делегација дека „горниот тек на реката Струмица ѝ е потребен на Србија за заштита на вардарската железничка линија, како ѝ за попречување на влегувањето на комитските чети од Пљачковица“⁶

Како што е познато, според Букурешкиот мир, Струмичката околија била доделена на Бугарија.

Во текот на Првата светска војна кога Бугарија сеуште не стапила во војна, од страна на ВМОРО на Тодор Александров, во Струмица била организирана и на 2 април 1915 година извршена диверзија на Вардарската железничка линија кај Удово при што биле убиени неколку стотини српски војници и офицери.

Можеби овој акт бил пресуден за делегацијата на Кралството СХС на Версајската мировна конференција, односно со Нејскиот мировен договор со Бугарија, Струмичката околија да се додели на Кралството СХС „заради заштита на патиштата од сите ненадејни упади“.⁷)

⁶) Димитрије Поповиќ, Борба за народно уједињење, 1908—1914, Београд (без година), стр. 143.

⁷) Јован М. Јовановиќ, Дипломатска историја Нове Европ; 1918—1938, књ. II, Београд, 1939, стр. 239.

Кога се рѣшавало за Струмица и Струмичко да сѐ припојат кон Кралството СХС бројот на населението на околицата изнесувал 60—65.000, а само на градот Струмица 9.000 жители.⁸⁾

Откако било решено Струмичката околица да се припои кон новосоздадената југословенска држава, Командата на III армска област со телеграма Пов. Г. бр. 5889, од 16 ноември 1919 година, од Скопје, го известила Министерството на војската во Белград дека „Окупациониот одред умарширал во Струмица на 16 ноември 1919 година во 12 часот“.⁹⁾

„Струмичкиот окупационен одред“, со извештај О.бр.198, од 19 ноември 1919 година, упатен од Струмица до Командата на III армска област во Скопје се вели дека „народот ги дочекал војниците срдечно, но Французите, што сеуште се во Струмица¹⁰⁾ велеле (како и во други прилики), тие им ги отстапуваат на српската војска заземените места. Управата што била избрана за градот Французите не сакале да ја признаат бидејќи ја избрал окупациониот одбор“¹¹⁾

Сојузничките воени окупациони власти можеле да ја увидат трагедијата на населението од Струмичко кое за 6 години променило четири господари (Турција, Бугарија, Сојузничките сили, Србија, односно Кралството СХС) па иако неофицијално, во своите изјави сочувствувале со месното население, кое секогаш бивало онеправдано, што се констатира и во овој случај.

„Командата на Струмичката област“ (нов вид гарнизонска формација, наместо „Окупационен одред“ забелешката—А.А.), со извештај Пов. Г. бр. 622, од 3-II-1920 година, од Струмица ја известила III армска област во Скопје, дека и покрај ургирањето на сојузничките воени мисии, војниците Македонци од Струмичката област, кои се наоѓаат во Бугарија, да бидат вратени дома, не успева, туку поинтелигентните се праќаат во Америка со пропагандни цели“¹²⁾

Ете при вакви специфичности, создадени од историски и политички прилики, Струмичката околица станала интересна и привлечна за колонизирање меѓу двете светски војни. Интересна, пред сè од стратегиска и воено-политичка гледна точка, а привлечна благодареејќи на нејзините природни потенцијали што ги нуди плодната почва и погодната клима и за такви аграрни култури што успеваат само на југот на земјата, а пред

⁸⁾ АВИИ, Београд, Фонд бивша југословенска војска, кутија 57, ф. 7, Командата на III армска област пов. бр. 5596 од 27—Октомври 1919 г., Скопје, до Министерството на војската Белград.

⁹⁾ Пак таму, фасц. 57.

¹⁰⁾ Се мисли на француската воена мисија која се наоѓала во Струмица, бидејќи според примирјето од 29 септември 1918 година, Бугарија беше окупирана од француски и англиски војски командувани од англиски висок офицер.

¹¹⁾ Пак таму.

¹²⁾ Пак таму, кутија 58, фасц. 6.

се: афионот, памукот, оризот, тутунот, сусамот, кикиритки, а мошне богат род даваат и цереалиите, култивирани на оваа почва.

И така, покрај природните погодности и стратегиската важност, што се специфични за овој регион, бројни се и другите претпоставки за императивот што ја мотивирало тогашната колонизација. Меѓу нив посебна важност имала незаинтересираноста на населението од овој крај (барем во првите години по војната) да учествува во органите на власта, а со оглед на тоа дека таа власт не му нудела перспектива за афирмирање на неговите национални културни вредности, ниту пак економски просперитет, особено откако овој крај бил отсечен од неговите природни економски текови кон Егејското Море и неговите пристаништа, што пред поделбата на Македонија претставувале главни комуникации за луѓе, добиток и стока.

Огромни комплекси необработлива земја (Моноспитовското блато и др.), во перспектива нуделе нови првокласни почви за обработување, а масовното иселување на Турците од градот Струмица и од селата, исто така отворале простор за колонизирање на семејства дојдени од другите краишта на земјата и од немакедонско потекло.

Наспроти ваквите претпоставки на владеечките режими за отпочнување на колонизацијата, стоеле непобитните објективни услови кои не оделе во прилог на доведување населеници во Македонија, воопшто, а во Струмичкиот крај посебно.

Во стопански поглед Вардарска Македонија тогаш била заостаната аграрна провинција. Според пописот од 1921 година од вкупно 798286 жители со аграрно стопанство се занимавале 593126 лица, или 74,3%. И во текот на наредните 10 години овој однос, речиси не се изменил бидејќи, според пописот од 1931 година, од вкупно 993339 жители, од аграрна дејност живееле 694725 лица, односно 74,4%. Кога кон ова ќе се додаде крајно екстензивниот начин на обработка на земјата и оддалеченоста од големите потрошувачки центри, тогаш, според економските принципи Вардарска Македонија била аграрно пренаселена со голем број безимотни и малоимотни земјоделци, од коишто добар дел биле чифчии и безземјаша, помоци и очекувале со отстранувањето на чифчискиот полуфеудален систем, со аграрната реформа во новата држава да ја добијат земјата што со векови и генерации ја обработувале.

Градот Струмица бил центар на Струмичката околија а околијата се делела на шест општини и тоа: Босилевска, Василевска, Муртинска, Новоселска, Попчевска и Струмичка. Во почетокот Струмичко подпаѓало под Скопското аграрно поверенство, надлежно за аграрната реформа и за колонизацијата, а потоа, кога се формирало Врховно аграрно поверенство за цела „Јужна Србија“ (тука било опфатено и Косово), тогаш во

градот Струмица било создадено Аграрно поверенство надлежно за Струмичка и за Радовишка околија.

Аграрните комисии што биле надлежни за ограничување земја за целите на колонизацијата и делење земја на аграрните интересенти и на колонистите немале објективен увид во аграрно-правните односи бидејќи не постоел катастар во времето на турското владеење, ниту пак сопствениците имале уредни тапии за земјата. Освен тоа Турците земјосопственици и чифликсајбии од 1913 до 1919 година ја продавала земјата со обични договори, коишто новата власт не ги признавала, или пак, Турците кои се иселиле за Турција испраќале честопати фалшиви тапии, но уредно заверени од тамошните власти, до своите полномошници во Македонија, кои ја препродавале веќе еднаш продадената земја за повисока цена. Така само во градот Струмица постоеле 441 објект кои легално преминале во рацете на новите сопственици во вредност од 68030 динари и уште 257 спорни објекти во вредност од 68447 динари. Требало да се изврши огромна претходна работа за потоа да почне објективно да се ограничува земјата за целите на аграрната реформа и колонизацијата. Аграрните власти брзале што поскоро да населат дојденци та затоа работеле во претходната постапка во многу случаи „по тамина“. Немало доволно геометри и други квалификувани лица, па честопати, при ограничувањето и предавањето земја на колонистите и новите поседници, не биле точно одбележувани меѓите, што предизвикувало чести спорови пред надлежните аграрни и граѓански судови. И додека во другите краишта на Македонија колонизацијата започнала уште во 1919 година (Кумановско и Штипско) во Струмичко првите неколку семејства колонисти дошле дури во 1925 година.

До 1940 година за целите на аграрната реформа и за колонизацијата во Струмичка околија била ограничена површина од 22784 хектари земја, а од таа површина биле премерени 19425 хектари.

При ограничувањето бил опфатен целиот синор на градот Струмица па и градската населба со записник бр. 2731 од 10 јули 1924 година на Околинската комисија за ограничување. Според тој записник била опфатена површина од 2600 хектари. Тоа го сторила Комисијата „бидејќи никој не можел да го докаже своето право на сопственост врз основа на катастар, како што бараше комисијата, туку со некакви сенети, признаници, тапии и др. со сомнителна вредност“. Записникот на Комисијата бил потврден од Главното аграрно поверенство во Скопје со решение бр. 23864/25 од 1 април 1925 година, а потоа од Министерството за аграрна реформа (како последна ин-

станца), со решение бр. 27337, од 3 ноември 1923 година¹³⁾. Токму на овој пример еклатантно може да се потврди дека првобитната Комисија работела „по тамина“, како што тврдеме порано. Кога Струмичка околија била катастарски премерена, со утврдило дека површината на подрачјето на градот изнесува 2034,297 ха, што значи скоро за 600 хектари помалку од првобитната фиктивна површина. Сето тоа одело на штета на месното население, бидејќи фиктивно требало да се прикаже поголема површина како прв услов за колонизирање.

Долга, мачна и сложена за населението на градот Струмица била процедурата да се исправи оваа очигледна неправда. Дури откако бил донесен „Закон за населување на Јужните краишта“ во 1931 година, со кој било создадено Врховно поверенство за Скопје, кое требало да расчисти многу заплеткани работи и да исправи бројни неправди „како независен орган“, тоа „како надлежно се впушти во повторно разгледување на овој предмет... па така установи дека **РЕШЕНИЕТО Е НЕПРАВИЛНО И НЕЗАКОНИТО** (подвлекол — А. А.) и како такво има да се анулира“. Но неговото анулирање е дури на 5 април 1937 година, со решение на Врховното поверенство бр. 14551/37.¹⁴⁾

Од изнесеното се гледа дека населението на Струмица цели 13 години било држено во неизвесност, додека во исто време на определен број колонисти им била доделувана земја од ограничената површина. При таквата состојба ова животно прашање за струмичани можело да се злоупотребува на разни начини, било за политички цели било за друг вид шпекулации.

По општини биле ограничени и премерени следните површини:

1. Босилевска	премерено	6.599 ха
2. Василевска	"	2.858 ха
3. Муртинска	"	781 ха
4. Новоселска	"	4.660 ха
5. Попчевска	"	3.624 ха
6. Струмичка	"	900 ха

Во целата Струмичка околија биле создадени 27 колонии (населени места, или нови населби во кои се населувале колонисти) во кои биле населени 233 семејства со 1.149 жители и тоа:

1. Борисово	1	семејство	со	5	члена
2. Дражево	16	"	"	81	"
3. Коњарево	28	"	"	137	"

¹³⁾ Архив Југославије, Београд, Фонд Министерства пољопривреде и шумарства, фасц. 556.

¹⁴⁾ Пак таму, Совет за пољопривреду и шумарство, фасц. 554.

4. Сушица	12	“	“	62	“
5. Колешино	4	“	“	9	“
6. Бајково	1	“	“	5	“
7. Баница	3	“	“	16	“
8. Гр. Балдевци	5	“	“	24	“
9. Струмица	21	“	“	104	“
10. Еднокуќево	4	“	“	22	“
11. Турново	1	“	“	6	“
12. Сарај	4	“	“	21	“
13. Секирник	15	“	“	76	“
14. Радево	3	“	“	15	“
15. Просениково	3	“	“	14	“
16. Петраљинци	4	“	“	21	“
17. Иловица	2	“	“	10	“
18. Драгомирово	2	“	“	12	“
19. Гечерлија	59	“	“	296	“
20. Босилово	9	“	“	44	“
21. Ангелци	5	“	“	22	“
22. Градошпорци	11	“	“	35	“
23. Чанаклија	5	“	“	24	“
24. Сушево	2	“	“	11	“
25. Нова Маала	5	“	“	24	“
26. Добрашинци	7	“	“	36	“
27. Владовци	1	“	“	7	“

Од вкупно населените 233 семејства Срби биле 906 (заедно со Црногорците), Хрвати 237, Словенци 6, а по верска припадност: православни 921, римокатолици 228. Обични колонисти биле 220 семејства со 1086 членови, а доброволци и четници имало 13 семејства со 63 членови.

Како што веќе споменавме, колонизацијата на Струмичката околина почнала најдоцна и траела сè до 1938 година. Во таа година биле населени и најголем број семејства — 101.

Познатиот концерн од чевларската индустрија „Бата“ закупил голема површина земја во Хамзали, со намера да произведува луфа, од која би добивал каучук, толку потребен за неговата индустрија.

Трпението на селаните безземјаша, како и на тие со малку земја било исцрпено во очекувањето дека ќе добијат земја па „им стана јасно дека во стара Југославија никакви коренисти промени во аграрната политика не може да станат. Затоа бараа дозвола да се иселат давајќи вакви изјави“. Дојдов до заклучок дека во Југославија не можам да живеам, па решив да се иселам“, или „Изгубив доверба во целата држава Југославија која нè не третира подеднакво со другите граѓани од старите граници“ „И додека бројот на колонистите нарасна скоро на 200 семејства, месните аграрни интересенти воопшто

не беа земани предвид да им се додели земја. Тоа предизвика револт кај населението и 42 семејства од Струмичко, во зимата 1935—36 година, поднесоа молби да се иселат од тогашна Југословија, немајќи услови за живот..¹⁵⁾

И на колонистите не им било лесно во Струмичката околина. Тие не можеле да ги поднесуваат лошите климатски услови. Особено нивните деца масовно умирале од маларијата. Во извештаите на стручните лица за здравствената положба на населението од селото Моноспитово, кај Струмица, се констатира огромна смртност на децата во првата година од животот. Од 73 деца (родени во односната година) умреле 40. Општата смртност на децата била исто така голема. Од 150 живородени деца умреле 73. „Маларијата е еден од најголемите противници на колонизацијата на нашиот народ во Јужните краишта“ велел народниот пратеник и лекар др. Момчило Иванкиќ, кој повремено службено престојувал во Македонија.¹⁶⁾

Aleksandar APOSTOLOV

THE AGRARIAN REFORM AND COLONISATION OF THE RADOVIŠ AND STRUMICA REGION BETWEEN THE TWO WORLD WARS

S u m m a r y

After the First World War the great Serbian bourgeoisie had no support by the Macedonian people in the Vardar Macedonia for their great Serbian regime. That is why it began colonising loyal to the regime family brought from the other regions of the Kingdom of SHS (Serbia, Croatia and Slovenia), with an aim through them and by other methods to make denationalisation and assimilation of the Macedonian people.

¹⁵⁾ Ванчо Бурзевски, О колонизацији Македоније, „Борба“ од 1, август 1945 година.

¹⁶⁾ Стенографске белешке Народне скупштине Краљевине СХС, књига V, Београд, 1922, стр. 827.

Опширно за колонизацијата на Македонија види: Александар Апостолов, Колонизацијата на Македонија во стара Југославија, „Култура“, Скопје, 1966.

Податоците за овој труд земени се од Архивот на Југославија, Фонд Аграрна реформа и колонизација—Врховно повереништво за „Јужну Србију“—Београд. Архивската документација што се однесува за колонизацијата фотокопирана е и подредена во 8 томови и умножена во 3 примероци. По еден примерок се наоѓа во Архивот на Македонија, во Академијата на науките и уметностите на Македонија и во Библиотеката на Групата за историја при Филозофскиот факултет во Скопје. Материјалите ги средил Ал. Апостолов.

From 1919 to 1940 in the Vardar Macedonia were created 280 colonies with 4.167 families.

The Radoviš and Strumica region had among the other motives of colonisation the strategic significance. By colonisation of this region it should have made a defence line „against entrance of the Bulgarian guerilla through the mountain of Plačkovitsa and protection of the realway line along the Vardar valley”.

837 ha land have been reserved for the aims of the colonisation in the Radoviš region. On this soil, in different places 11 colonies with 59 families have been created, with totally 239 members up to 1940.

The Strumica region up to 1919 was within the frames of Bulgaria, that is why, the colonisation there began later — from 1925.

For the aims of colonisation in this region 19.425 ha cultivated land have been supplied and 27 colonies have been formed with 233 families.

During the share of cultivated land the agrarian authorities did not work properly. Land was not forseen for the local population, that is why, during the winter 1935/36, 42 families of young families and with no land required from the state to migrate abroad, as a sign of protest against the discrimination which was doing against them.

In other words, the colonists suffered from malaria which was a reason for children's death. Besides that, the regime was not also prone to those colonists who did not want to serve the aims for which they have been colonised.